

УДК 725.54:72.012

Аспірантка Поцелуєва Н. В.

Науковий керівник: д. арх., проф. Куцевич В. В.

Науково-дослідний архітектурний центр

Український зональний науково-дослідний і проектний інститут цивільного будівництва (ПАТ «КІІВЗНДІЕП»)

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПРОЕКТУВАННЯ НАРКОЛОГІЧНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

Анотація: у статті розглянуто закордонний досвід проектування і будівництва наркологічних реабілітаційних центрів. Виявлені основні напрямки та тенденції їх формування у ХХІ столітті.

Ключові слова: проектування, закордонні наркологічні реабілітаційні центри, спільні ознаки.

Постановка проблеми. Проектування і будівництво наркологічних реабілітаційних центрів (НРЦ) за межами нашої держави налічує 35-40 - річний досвід. Створено багато центрів для адаптації наркозалежних пацієнтів, хоча інформації саме про проектування цих об'єктів, дуже небагато. Слід відмітити, що лікувальні заклади, входять у число найбільш складних типів громадських будівель, з точки зору їх формування, оскільки в них здійснюється не тільки діагностика і лікування пацієнтів, а створюються комфортні умови для них, в той час, ці об'єкти повинні відповідати різним нормативним вимогам [1-4]. А в лікувальних закладах наркологічного профілю, слід створювати сприятливі умови для надзвичайно вразливих верств населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню простору терапевтичної архітектури¹ для адиктивних² пацієнтів, тобто залежних від психотропних речовин, присвячена робота Стефаніду Е. [5]. Вона вважає, що внутрішній простір будівлі не повинен нагадувати про лікарняне середовище. В роботі Бассона Й. йдеться про вивчення терапевтичної архітектури, в якій створюється середовище, що сприяє інтеграції та реабілітації наркозалежних в суспільстві [6]. Питанню сприятливого середовища і дизайну НРЦ присвячена робота Патнода Д. [7].

¹ Терапевтична архітектура – (цей термін, вживає в своїй роботі Стефаніду Е. На її думку світло, колір і дизайн є складовими елементами терапевтичної архітектури).

² Адикція (англ. *addiction* — залежність, згубна звичка, звикання), в широкому сенсі, - відчувається людиною нав'язлива потреба в певній діяльності. Термін часто вживається для таких явищ, як лікарська залежність, наркоманія.

На Другій міжнародній конференції зі сталого розвитку та майбутнього, в Британському університеті в Єгипті, була представлена доповідь д. арх., проф., Девідаром Х. та Хей М. А. : «Вплив застосування терапевтичної архітектури на лікування наркоманів», в якій розглядаються проблеми внутрішнього простору цих закладів.

Великий внесок у розвиток проектування НРЦ внесли архітектори: Велсен К., Барбер П., Джеймісон П., Тілл О., Гібсон М. та Стефенсон Дж.

В закордонній практиці виявлені такі знані інституції як: National Institute on Drug Abuse в США; Федеральний центр медичної освіти в Кельні (Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung, BZgA, Cologne), Німецький центр з питань наркоманії в Хамме (Deutsche Hauptstelle für Suchtfragen eV, DHS, Hamm), IFT Інститут терапії досліджень в Мюнхені (IFT Institut für Therapieforschung, Munich) - всі ці три установи формують Німецький центр моніторингу наркотиків і наркоманії (German Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) [8-9].

Мета статті – узагальнення закордонного досвіду проектування існуючих НРЦ.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації лікування та реабілітації наркозалежних громадян, та їх реінтеграції і ресоціалізації у суспільство створюються НРЦ. Догляд за пацієнтами здійснює, спеціально підготовлений медичний персонал, який забезпечує амбулаторну та стаціонарну допомогу хворим. В екстрених випадках, амбулаторна допомога надається бригадами виїздної служби на дому. Стаціонарна допомога, в залежності від потреб наркозалежного, надається в умовах денного, нічного або цілодобового перебування в стаціонарі.

Позитивним прикладом закордонного досвіду проектування НРЦ є наркологічний центр «Groot Klimmendaal» у Хілверсюмі в Нідерландах. Концепція цього об'єкта заснована на основі формування позитивного і стимулюючого середовища, яке сприяє покращенню стану здоров'я пацієнтів і впливає на процес їх реабілітації. Площа центру становить близько 14 тис. квадратних метрів, його золотисто-коричневий, анодований алюмінієвий об'єм, гармонує з навколишнім ландшафтом (Рис.1, а). Повнорозмірне застосування створює майже безшовну безперервність між інтер'єром та екстер'єром. Навколишня природа має сильний візуальний вплив, сприяючий процесу реабілітації наркозалежних.

Поєднання великих і малих просторів, забезпечує просторовий зв'язок між різними рівнями і дозволяє природному денному світлу проникати в саме серце будівлі. До дворівневого першого поверху входять: спортивний і тренажерний зали, басейн, ресторан, театр. В цокольному поверсі,

розташовується офісна зона. Вдала архітектурно-планувальна організація будівлі дає можливість трансформації приміщень [10]. Варто відзначити, що реабілітаційний центр «Groot Klimmendaal» нагороджен премією «Будівництво року - 2010» Нідерландської Асоціацією Архітекторів, а також є лауреатом премії Хеді д'Анкона 2010 року за відмінну архітектуру в галузі охорони здоров'я [11].

НРЦ «Drug addicts hotel» в південному Амстердамі (Рис.1, б), зведений за проектом архітектурного бюро «Kemper Thill», має у своєму розпорядженні великий центральний простір, в три поверхи. Вплив цього простору, посилюється за рахунок зниження рівня підлоги в зоні атріуму. Тераса, яка знаходиться над атріумом на даху була спроектована, як інтровертна зона для усамітнення наркозалежних.

Дана будівля розрахована на пацієнтів з «тривалим і коротким перебуванням», де працюють програми з навчання і працевлаштування. Житлова зона, розрахована так, що площа на одну людину становить 45 м². В будівлі застосовані каркасні конструкції, які сприяють можливості організації гнучкого планування усіх приміщень. В результаті чого, структура будівлі може бути адаптована до нових можливостей без великих витрат [12]. Цей центр був удостоєний премії Міс ван де Роє в 2013 році в Барселоні (Mies van de Rohe Award 2013, Barcelona.) Цей центр-готель, також як і «Groot Klimmendaal», має скляний фасад, який дозволяє проникати денному світлу всередину будівлі.

Центральний атріум, освітлюється просвітом і отримує додаткове світло через фасад. Стіни, що розділяють простір, виконуються в склі, що призводить до візуальних зв'язків всередині будівлі, що сприяє полегшенню догляду за пацієнтами і їх соціальної взаємодії. Скло затиснуте в тонкі, екструдовані і чорно-анодовані алюмінієві профіля, розроблені спеціально для цього проекту в співпраці з фірмою Keers. Таким чином, вікна «натягуються» на структуру будівлі, як «шкіра», роблячи зовнішній вигляд її, більш абстрактним і елегантним. Структурний каркас центру сяє, завдяки склінню, надаючи фасаду будівлі незвичайну глибину.

Привертає увагу НРЦ «Знайдене життя» - реабілітаційний центр боротьби з наркотиками в м. Мумбаї – найкрупнішому місті Індії (Рис.1, в). Раніше, тут знаходився спортивний клуб «Оттерс», який, надалі, був реконструйований в реабілітаційний центр для наркозалежних громадян. Сюди переводять пацієнтів після процедур, щодо детоксикації для подальшої терапії та відновлення втраченого здоров'я.

Будівля центру складається з трьох поверхів. Завдяки застосуванню еліптичних мансардних вікон і відкритої центральної частині будівлі, тобто

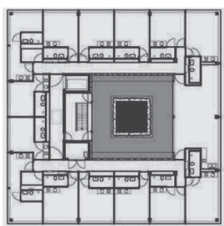

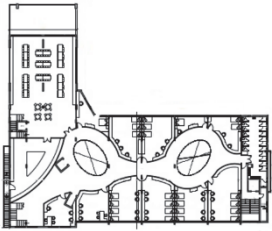

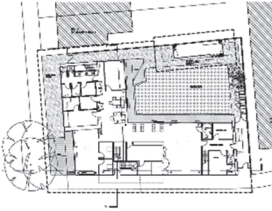

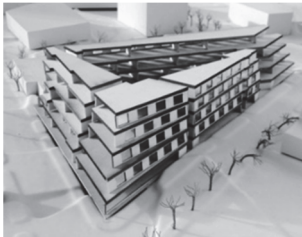
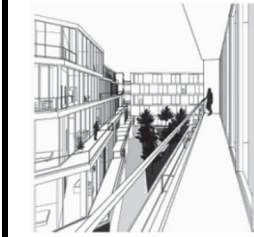
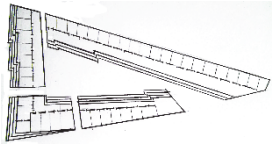
№	Об'єкт	Загальний вид	Внутрішній простір	Плани
А	Реабілітаційний центр «Groot Klimmendaal», Хілверсюм, Нідерланди.			
Б	Центр-готель для наркозалежних «Drug addicts' hotel». Півд. мстердам, Нідерланди(арх. бюро «Kemper Thill»)			
В	Наркол. реабіл. центр «Знайдене життя», Індія, Мумбай (арх. ДіДоменіко М.)			
Г	Центр для наркозалежних та алкозалежних пацієнтів «Redbridge Welcome Center» Ілфорд, Велика Британія			
Д	Центр лікування наркоманії та інш. залежностей «Sister Margaret Smith Centre» (арх. студія «Montgomery Sisam Architects Inc.»)			
Е	НРЦ, «Drug Rehabilitation Center» Атланта, штат Джорджія, США(арх. Джеймсон П.)			

Рис.1 Аналіз закордонної практики проектування НРЦ

атріуму, весь центр протягом дня освітлюється. На першому поверсі знаходяться такі зони: реєстрації, для очікування родичів, лікарські кабінети для консультацій, кілька кабінетів для медсестер, палати на 1-4 ліжок для пацієнтів, кухня з їдальнею, конференц-зали, ігровий простір зі столами для пінг-понгу і снукера, які звернені в бік Аравійського моря.

На другому поверсі знаходяться палати для пацієнтів. На третьому поверсі організований громадський простір для спілкування та дозвілля. Четвертий поверх призначений для навчальних приміщень, презентацій, перегляду короткометражних фільмів, кімнат для релаксації, та ігрових. Рекреаційну зону для наркозалежних створено для з'єднання людини з природою, а також для заняття йогою на свіжому повітрі.

Наступний НРЦ, який зветься «Redbridge Welcome Center», розроблено лондонською студією «Peter Barber Architects» (Рис.1, г). Ця чотириповерхова будівля, нерівномірно складена з декількох об'ємів з консольним верхнім ярусом, розташована в північно-східному Лондоні.

На першому поверсі знаходиться приймальне відділення і навчальні приміщення. На другому і третьому поверхах розміщуються палати для пацієнтів, із світлими і комфортними ванними кімнатами. На третьому поверсі кімнати призначені для безхатченків.

Завдяки повністю зашкленним фасадам, весь простір центру залито денним світлом. Якщо порівнювати «Redbridge Welcome Center», з іншими об'єктами, то можна сказати, що він як і перераховані вище, має атріум, але не має такої площі приміщення, як центр «Groot Klimmendaal».

В центрі лікування наркоманії та інших залежностей «Sister Margaret Smith Centre», автором якого є архітектурна студія «Montgomery Sisam Architects Inc.», надаються стаціонарні і амбулаторні послуги для лікування наркоманії, алкоголізму, залежності від азартних ігор і булімії (Рис.1, д). Зона стаціонару розділена на 15 ліжок для жінок, 15 ліжок для чоловіків і 10 ліжко-місць для молоді, в тому числі дітей у віці до 13 років.

«Житлові програми» і «нежитлові» мають окремі входи, щоб захистити приватне життя кожного мешканця центру. «Нежитлові програми», тобто амбулаторія, включає в себе приміщення для занять в приватних і групових терапевтичних кабінетах, тренажерному залі, залі духовної терапії, залі образотворчого мистецтва.

При проектуванні, світло і простір були закладені в цьому об'єкті, як основні компоненти для здійснення справжнього зцілення «адиктивних людей». Будівля запроектована з двома внутрішніми двориками, що дозволяє світлу регулярно проникати більш ніж на 75% в його внутрішній простір. У головному залі будівлі, відомого як «зал відновлення», передбачено три великих круглих вікна на даху, які забезпечують організацію потоків природного світла.

Наркологічний реабілітаційний центр «Drug Rehabilitation Center» в Атланті, штат Джорджія в США, (арх. Джеймісон П.), в плані має майже трикутну форму (Рис.1, е). Цей заклад включає в себе житлову зону для наркозалежних пацієнтів, лікувальну, діагностичну, навчальну та адміністративну.

Сонячне світло всередину цієї широкої будівлі потрапляє через внутрішній двір, який має майже трикутну форму в плані, як і сама будівля. Передбачення планування приміщень, дозволить пацієнтам та їхнім родичам пересуватися по закладу максимально вільно.

В різних блоках центру, що розглядається, одночасно, кожен з поверхів, має чітко визначену функцію. Так, у лікувальному блоці, знизу розміщуються приміщення для огляду пацієнтів, діагностики та процедур, службові приміщення. Кабінети фахівців займають другий поверх, а палати - третій і четвертий.

У навчальному блоці на першому поверсі розміщені кімнати для проведення занять, аудиторії, конференц-зал, буфетні, спортивний і тренажерний зали. Автор проекту, максимально використав під будівництво виділену територію, при цьому передбачив всередині НРЦ дворик для прогулянок пацієнтів на свіжому повітрі.

На основі проведеного аналізу НРЦ виявлено:

- необхідність організації атриумів в НРЦ або внутрішніх дворів для створення відповідного клімату;
- адаптивність будівель в навколишньому середовищі;
- поверховість будівель слід визначати від 2 до 5;
- необхідність використання ландшафтних територій для будівель НРЦ;
- максимальне застосування природного світла за допомогою панорамного скління з використанням енергозберігаючого скла.

Висновки. Проведений аналіз дав змогу виявити необхідний склад приміщень НРЦ для організації комфортних умов реабілітації і лікування пацієнтів. Крім того, слід передбачати палати для родичів реабілітантів та зону очікування для них, на кожному ярусі і поверсі. Необхідно організовувати корпус для проведення наукових занять, тобто для співпраці між лікарями інших центрів, дослідників, науковців. Також, слід розміщати на рівні вулиці, в перших поверхах: магазини та кафе, для зручності пацієнтів та їх близьких.

Проведений автором аналіз закордонного досвіду проектування, будівництва та експлуатації НРЦ визначає сучасні напрямки їх архітектурного формування на високому технологічному рівні, який може бути використаний в організації вітчизняних наркологічних реабілітаційних центрів.

Література:

1. ДБН В.2.2-10-2001. Будинки і споруди. Заклади охорони здоров'я. – Офіц. вид. – К.: Укрархбудінформ: Мінрегіонбуд України, 2001. – 155 с. – (Державні будівельні норми України).

2. ДБН В.1.1-7-2002. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги – Офіц. вид. – К.: Держпожбезпека, 2003. – 42 с. – (Державні будівельні норми України).
3. СанПін 172-96. Державні санітарні правила розміщення улаштування та експлуатації оздоровчих закладів. – К.: Головне санітарно-епідеміологічне управління МОЗ України, 1996. – 28 с.
4. Бодня С. В. Эффективное проектирование лечебных центров / С. В. Бодня // Вісник Придніпровської держ. академії будівництва та архітектури: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ . ПДАБА, - 2011. – №6. – С. 60 – 65.
5. Stephanidu E. Rehabilitation centre. Architectural Spaces and the reformation of drug addicts [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: https://www.academia.edu/2018647/Architectural_Spaces_and_the_reformation_of_drug_addicts_by_Ermina_Stephanidou
6. Basson J. Exploring therapeutic architecture and the integration of addiction rehabilitation into the Cape Flats, Mitchells Plain. Master's thesis. University of Cape Town. Cape Town. 2014. Master's thesis.
7. Patnode D. Recovering life in architecture. Master's thesis. North Dakota State University. North Dakota. 2013.
8. National Institute on Drug Abuse. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.drugabuse.gov/drugs-abuse>
9. Germany country overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.emcdda.europa.eu/countries/germany>
10. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <https://www.dezeen.com/2011/03/25/rehabilitation-centre-groot-klimmendaal-by-architectenbureau-koen-van-velsen/>
11. Groot Klimmendaal [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <http://alument.nl/project/klimmendaal/>
12. Drug addicts' hotel [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.architonic.com/en/project/atelier-kempe-thill-drug-addicts-hotel/5101327>

Аннотация

В статье рассмотрен зарубежный опыт проектирования и строительства наркологических реабилитационных центров. Выявлены основные направления и тенденции их формирования в XXI веке.

Ключевые слова: проектирование, зарубежные наркологические реабилитационные центры, общие признаки.

Annotation

The article examines the foreign experience in the design and construction of drug rehabilitation centers and identifies the main trends and tendencies in their formation in the 21st century.

Key words: design, foreign drug rehabilitation centers, general characteristics.